

SURİYELİ GÖÇMENLERİN TÜRK İŞ PİYASASINDAKİ YERİ

Serhat ÇETÜKKAYA*

GİRİŞ

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyonunda pek çok alanda sorunlar yaşandığı söylenebilir ki bu alanlar özellikle eğitim, barınma, vatandaşlık ve sağlık hizmetleri alanlarıdır. Bu çalışmada istihdam alanındaki sorunlar ele alınmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’nin farklı bölgelerindeki emek piyasasına katkıları incelenmiştir. Yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalıp başka bir ülkede iş bulmaya çalışmak ve o ülkenin dilini bilmemek iş bulmaları açısından onları daha da zor bir duruma sokmuştur. Türkiye’deki yaşam ve çalışma koşulları, göçmenlerin eğitim durumları, kendi mesleklerini yapıp yapmamaları, burada yaşadıkları deneyimleri, kişilerin sosyal ve ekonomik yaşamları gibi birçok konuya değinilmiştir. Geçimlerini sağlayabilmek için farklı kollarında çalışan göçmenler mesleki eğitim alarak yerel ekonomiye katkı sağlayan çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Ulusal ve yerel düzeyde emek piyasasına katkı sağlayan göçmenler piyasaya entegre olmuşlardır.

Hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde nitelikli göçmenlerin karşılaştığı sorunlar ele alınmıştır. Ülkelerinde nitelikli bir işte çalışan göçmenler göç ettikleri yerde kendi işlerine devam etmekte zorlanmışlardır. İkinci bölümde göçmenlerin iş gücü piyasasına katkılarına değinilmiştir. Belirli sertifikaları alıp meslek kurslarına giden göçmenler eski işlerine devam etmişler, aynı zamanda da sektöre katkı sağlamışlardır. Üçüncü bölümde ise göçmenlerin

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa’da Siyasal İletişim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. E-posta: serhatcetukkaya@gmail.com

İstanbul emek piyasasındaki yeri üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle tekstil sektöründe çalışan Suriyeli göçmen sayısının fazlalığı, yasa dışı çalıştırılanlar işçiler ve emeğinin karşılığını alamayan insanların deneyimleri bu bölümde yer almıştır. Dördüncü bölümde Suriyeli göçmenlere yönelik iş fırsatlarının desteklenmesi hakkında yapılan projelere yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise eğitilmiş Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusu ele alınmıştır. Vatandaşlık alan eğitilmiş bir Suriyeli'nin röportajının ardından Türk vatandaşlığı alan Suriyelilerin güncel sayısına yer verilmiştir.

Çalışmanın altıncı ve yedinci bölümleri nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılacaktır fakat ülkemizde ve dünyada meydana gelen pandemi sürecinden dolayı planlanmış olduğum saha araştırması zorunlu olarak gerçekleştirilememiştir. Bu yüzden daha önce yapılmış olan nitel araştırma örnekleri bu bölümde değerlendirilmiştir. Bu alanda son yapılan çalışma olan Nur M. Üstündağ'ın, 2019 yılında yazmış olduğu “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitilmiş Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri” adlı, nitel araştırmaya dayalı yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan görüşmeler çalışmanın son bölümünde değerlendirilerek yer almıştır. Bu bölümde toplam 8 kişi ele alınmakta ve bunların 6'sı erkek 2'si kadındır. Bu bölümlerde röportaj yapılan kişilerin nasıl ve ne şekilde Suriye'nin hangi kentinden geldikleri, mesleklerini yapıp yapmamaları, diploma denkliği ve dil sorunları, ekonomik durumları ve gelir düzeyleri incelenmiştir.

1. NİTELİKLİ GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye'ye gelen çok sayıda göçmenin entegrasyon süreci çok da kolay olmamıştır. Özellikle kadın ve çocuklar zor şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bununla birlikte birçok problem ardı ardına gelmiştir. ¹ Göçmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri kendi ülkelerinde iyi bir işte çalışması, refah bir yaşam yaşamalarına rağmen göç ettiği ülkede sıradan bir kişi haline gelmeleridir. Çok düşük ücretlerle çalışan ve sıradan bir işte çalışmak zorunda kalan göçmenler niteliksizleştirilmiştir. Niteliksizleşmenin en önemli nedeni, göçmenlerin yabancı dil seviyelerinin yeteri düzeyde olmamasıdır. Bu sebeple göç ettikleri ülkede niteliksiz işlerde istihdam edilmişlerdir. ² Bu durum her göçmen için aynı değildir. Yapılan araştırmada da göreceğimiz üzere, bazı nitelikli göçmen kişiler yaşadıkları yerde kendi mesleklerini devam ettirmişlerdir. Eğitim, tecrübe ve dil becerilerinin yüksek olması onlara iş bulma konusunda avantaj sağlamıştır. Bazıları ise mesleklerini çeşitli nedenlerden dolayı devam ettirememişlerdir. Mesleklerini devam ettiremeyen kişiler statü kaybı yaşamışlardır.

1 Taş, Hacı Yunus ve Özcan, S. “Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi”, 7/17 (2018/1), ss.50-52.

2 Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (Ankara: EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık, 2011), s.171.

2. SURIYELİ GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA KATKILARI

Suriye'den gelen göçmenlerin kendi işlerini kurabilmeleri ve sertifika isteyen işlerde çalışabilmeleri için bazı kurslar düzenlenmiştir. Bunlardan birisi Uluslararası Çalışma Örgütü, Harran Kaymakamlığı, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Şanlıurfa Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği'nin ortaklaşa düzenlediği meslek kurslarıdır. Bu programda Kaynakçılık kursu, CNC programlama eğitimleri, Türkçe dil kursları, Hasta Kabul İşlemleri kursu ve Kuaförlük kursu verilmiştir.

Bu kursların yapılmasındaki amaç, göç etmek zorunda kalan insanların üretkenliklerinin artırılması, iş bulmalarının daha kolay hale gelmesi, çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi ve kadınlarında iş bulma yolunda kolaylıklar sağlanmasıdır.

Proje içinde verilen kurslar sonucu alınan sertifikalar Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) onaylıdır. Bu proje Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis illerini kapsamaktadır. Bu illerde Türkçe dil kurslarına toplamda 250 kişi katılmıştır. Harran'da bulunan Geçici Barınma Merkezi'nde kadınlara 30, erkeklere ise 40 kişilik Türkçe dil kursları açılmıştır. Şanlıurfa Evren Sanayi Sitesi'nde 20 kişilik bir gruba CNC programlama eğitimi verilmiş ve sertifikaları teslim edilmiştir.³

3. SURIYELİ SİĞINMACILARIN İSTANBUL'DAKİ EMEK PİYASASINDAKİ YERİ

Suriye'den göç eden kişiler İstanbul'da farklı alanlarda birçok meslek icra etmektedir. Bu mesleklerin başında tekstil sektörü çok önemli bir yer kaplamaktadır. Ülkemizde kayıt dışı istihdam oranının en yüksek olduğu meslek grubu tekstil sektörüdür. Bu durumda Suriyeli göçmenlerin ucuz iş gücüyle sektöre dahil olmalarını kolaylaştırmıştır. Özellikle vasıfsız olarak göç etmiş kişilerin İstanbul'a geldiklerinde en fazla çalıştığı sektör tekstil sektörüdür.⁴ Tekstil sektörünün en yoğun olduğu ilçeler: Bağcılar, Güngören, Bahçelievler, Bayrampaşa, Küçükçekmece, Esenyurt, Kağıthane, Zeytinburnu, Sultangazi, Beylikdüzü, Şişli, Fatih ve Avcılar ilçeleridir. Bu bölgelerde tekstil sektörünün gelişmesi nedeniyle Suriyeli göçmenlerin çoğu da bu ilçelerde yaşamaktadır.

Tekstil sektöründe çalışan göçmenler iş yerlerinde bazı olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Düşük ücret almaları, sigortasız bir şekilde çalışmaları, belli bir güvencelerinin olmaması, çalıştığı yerde ayrımcılık ve hakarete uğramaları,

3 Uluslararası Çalışma Örgütü, "ILO saha çalışmaları kapsamında Suriyeli mülteciler mesleki eğitim sertifikalarını aldı" https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_473289/lang-tr/index.htm, (Erişim Tarihi: 24 Haziran 2020).

4 Erol E. vd., "Suriyeli Göçmen Emeği-İstanbul Tekstil Sektörü Araştırması" (İstanbul: Birleşik-Metal İş Yayınları, 2017), ss.27-75.

ücretlerini zamanında almamaları, anlaştığı maaştan daha düşük bir maaşla çalıştırmaları karşılaştıkları olumsuzluklardır.⁵

Tekstil sektöründe kayıt dışı çalıştırılan Suriyeli göçmenler daha ucuz bir fiyata çalıştıkları için Türk işçilerin bu sektörde iş bulmaları daha zor hale gelmiştir. İşverenler de daha düşük ücret alan kişileri tercih etmiştir. Bu durum ülke ekonomisine olumsuz bir etki yaratmıştır.⁶

Tekstil sektöründe çalıştırılan Suriyeli işçilerin yaşadıkları zorlukları daha yakından görmek için “Ekmek ve Gül” adlı internet sitesinde yer alan “Suriyeli Tekstil İşçileri Anlatıyor” isimli videoyu ele almak gerekir. Beş yıldır Türkiye’de olan ve tekstil sektöründe çalışan iki kadınla yapılan röportajda kadınların ortacı ve temizlik görevlisi olarak çalıştığı görülmektedir. Haftalık 200 TL aldıklarını belirtmişlerdir. Aynı işi yapmalarına rağmen Türk çalışanların bizden daha fazla ücret aldıklarını söyleyen kadınlar, iş verenleri ile konuşup zam istediklerini dile getirmişlerdir. İş yerlerinde yemek verilmediğini ve bu durumdan şikayetçi olduklarını söylemişlerdir. Çok zor geçindiklerini ve Suriye’de savaş biterse geri dönmek istediklerini belirten Suriyeli kadınlar, iş verenlerin iş yerlerinde Suriyelilere bağırıldığını, Türklere ise bağırmadığını belirtmiştir. Başka bir işte çalışmayı düşünmeyen iki kadın, Türk vatandaşlığı almak ister miydiniz sorusuna ise “hayır” yanıtını vermiştir.⁷

4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ VATANDAŞLARIN İŞ FIRSATLARININ DESTEKLENMESİ PROJESİ

Yapılan bu proje 6 Aralık 2018-31 Aralık 2022 tarihleri arasında geçerlidir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ulusal kamu kurumları ve sosyal ortaklar ile Uluslararası Çalışma Örgütü bu projenin destekçileridir. İş gücü alanında yeni istihdam sağlamak, kişilerin becerilerini geliştirmek ve kayıtlı Suriyeli işçilerin sayılarını arttırmak amaçlardandır. Aynı zamanda bu proje kadınlara yeni iş olanakları sunmaktadır. Projenin hedeflerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kayıtlı iş gücünü arttırmak
- Kamu istihdam hizmetlerinin etkili ve verimli olmaları için destek sağlamak
- İş başı eğitimleri verilerek kişilerin becerilerini geliştirip piyasadaki uyumunu kolaylaştırmak.

5 Mutlu, Pedriye vd., “Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri”, (2018/1), ss.88-89.

6 Erol, E. vd., “Suriyeli Göçmen Emegi-İstanbul Tekstil Sektörü Araştırması” (İstanbul: Birleşik-Metal İş Yayınları, 2017), ss.45-65.

7 Ekmek ve Gül, “Suriyeli Tekstil İşçileri Anlatıyor” <https://ekmekvegul.net/gundem/suriyeli-tekstil-iscileri-anlatiyor>, (Erişim Tarihi: 24 Haziran 2020).

Bu projeden toplam 2800 kişi yararlanacaktır. Projenin uygulanacağı iller ise: Ankara, Bursa, Adana, Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Konya ve Mersin'dir. Projenin finansmanı ise Alman Kalkınma Bankası (KfW) Alman Federal Cumhuriyeti'dir.⁸

5. NİTELİKLİ SURIYELİ GÖÇMENLERE VATANDAŞLIK VERİLMESİ

Göçmenleri ilgilendiren ve çok büyük önem arz eden diğer bir konu da vatandaşlık statüsüdür. Türkiye'ye göç ettikten sonra kendi işini devam ettiren veya burada iş kuran vasıflı göçmenler vatandaşlık almak için çaba göstermişlerdir. Bu kişiler vatandaşlık alma konusunda avantajlıdır. Bunun sonucunda İl Göç İdaresi, Millî İstihbarat Teşkilâtı, Emniyet Birimleri ve İç İşleri Bakanlığı'nın detaylı olarak incelemeleri sonucunda 7 bin eğitilmiş ve meslek sahibi Suriyeliye vatandaşlık verilmiştir. Mesleklerini öğretmen veya doktor olarak devam ettiren kişilere öncelik tanınmıştır.

Bir Youtube röportajında Suriye'den gelip Türk vatandaşlığını alan "Hele" isimli bir kişi röportajında şu açıklamalarda bulunmuştur: "Bir ay önce yeni kimliğimi aldım. Gurur duyuyorum. Recep Tayyip Erdoğan'a çok teşekkür ediyorum. Bundan sonra yeni bir görevimiz var." Röportajın devamında spikerin "Siz hangi kısımdasınız? Başvuru mu yaptınız yoksa arandınız mı?" sorusuna ise şu şekilde yanıt vermiştir: "Ben başvuru yapmadım. Onlar, herhalde tabi ki araştırdılar. Çok iyi araştırma yaptılar. Eğitilmiş bir insan ya da iyi bir insanlar seçtiler, verdiler." Spiker daha sonra ki "Peki, mutlu musunuz, ne hissediyorsunuz" sorusuna ise "gurur duyuyorum" yanıtını vermiştir. Suriye'de Fransızca öğretmeni olan Hele Hanım dört dil bilmektedir. Türkçeyi ana dili gibi konuşan Hele, Türkiye'de Fransızca öğretmenliğini yapamadığını, geçici eğitim merkezinde Suriyeli çocuklara Türkçe öğretmenliği yaptığını dile getirmiştir. Beş yıldır Türkiye'de ikamet etmekte olan Hele'nin dört çocuğu vardır ve çocuklarına da Türk vatandaşlığı verilmiştir.⁹

İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu'nun 30 Aralık 2019 tarihinde medya kuruluşlarına verdiği röportajda "Çocuklar dahil olmak üzere 110 bin Suriyeliye vatandaşlık verilmiştir." ifadelerini kullanmıştır. Vatandaşlık verilen kişilerin 53 bini yetişkin, 57 bin kişi ise 18 yaş altındadır. Türk vatandaşlığını hak kazanan kişilerin meslekleri ise genel olarak öğretmen, mühendis, doktor ve kendi mesleğini kurabilecek kişilerden oluşmaktadır.¹⁰

8 Uluslararası Çalışma Örgütü, "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi" https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_710956/lang-tr/index.htm, (Erişim Tarihi: 22 Haziran 2020).

9 Fulya Öztürk, "Eğitilmiş Suriyelilere Vatandaşlık Veriliyor", Youtube <https://www.youtube.com/watch?v=7HtDX6j7ViA>, (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2020), 00:00:10-00:01:56

10 Mülteciler Derneği, "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı" https://muletciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA2O39BRBjEiwApB2IkLiqsqVpdsrliz46JNNuBZrdClvdhCe32CTfq7_kpO4qEza25G6hoCza4QAvD_BwE, 28 Ekim 2020, (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2020).

6. ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRMESİ

6.1. Araştırma Hakkında Genel Bilgi

Nur M. Üstündağ'ın 2019 yılında yazdığı “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri” adlı yüksek lisans tezi bu bölümde değerlendirilmiştir. Görüşmeler toplam 27 kişiyle yapılmıştır. Bunların 11'i kadın, 16'sı erkektir. İstanbul'da yapılan bu görüşmeler genel olarak iş çıkışlarında veya katılımcıların istedikleri yerlerde yapılmıştır. Yaptığım değerlendirmede 8 katılımcı ele alınmaktadır. Bu katılımcıların 2'si kadın 6'sı erkektir. Tabloda yer alan isimler kişilerin gerçek isimleridir.

Yapılan bu nitel araştırma örneği, Suriyeli nitelikli göçmen katılımcılar hakkında bizlere bilgiler vermektedir. Türkiye'de yaşadıkları deneyimler, Suriye'nin hangi şehirden hangi yıl geldikleri, Suriye'de yaptıkları mesleklerine devam edip etmedikleri, aldıkları ücretleri ve dil becerileri gibi konular incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda ise katılımcıların yaşı ve eğitim düzeyleri verilmiştir. Birbirlerinden farklı yaşlarda farklı eğitimler almış olan katılımcılar çalışmaya dâhil olmuşlardır. İlerleyen bölümlerde bu nitelikli göçmenlerin aldıkları eğitim üzerine yaptıkları mesleklerin ne olduğunu göreceğiz.

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Temel Bilgiler ¹¹

KATILIMCILAR	YAŞ	EĞİTİM
Abdal	30	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Bassam	27	İç Mimar
Nedim	32	Medya
Amir	49	Matematik Öğretmenliği
Sefa	28	Bilgisayar Mühendisliği
Noya	29	İnşaat Mühendisliği
Şeyma	38	Hukuk/Tercümanlık
Hamid	26	İşletme

6.2. Değerlendirilmesi Yapılan Araştırmanın Bulguları

6.2.1. Türkiye'ye Geliş

Aşağıdaki tabloda yer alan katılımcıların farklı yıllarda Türkiye'ye geldiklerini görmekteyiz. Suriye'nin hangi şehirden, ne şekilde İstanbul'a geldikleri de tabloda yer almaktadır.

¹¹ Üstündağ, Nur M. “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri” (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019), ss.13-14.

Tablo 2. Katılımcıların Geliş Yılı, Geldikleri Şehir ve Gelme Şekli ¹²

KATILIMCILAR	GELİŞ YILI	GELİNER ŞEHİR	GELME ŞEKLİ
Abdal	2015	Halep	Karayolu
Bassam	2015	Halep	Havayolu
Nedim	2014	Şam	Havayolu
Amir	2016	Halep	Karayolu
Sefa	2015	Halep	Havayolu
Noya	2013	Halep	Karayolu
Şeyma	2015	Lazkiye	Havayolu
Hamid	2015	Halep	Havayolu

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 2015 yılında bölgedeki çatışmaların şiddetlendiği bir dönemde Türkiye’ye göç dalgası daha fazla olmuştur. Çalışmaya katılanlardan görüşlerine yer verilen bu çalışmada Noya isimli göçmen, Türkiye’ye gelmekten başka çaresi olmadığını şu şekilde dile getiriyor:

“2013 yılında geldim ve o zaman pek çok Suriyeli vize olmadan pasaportuyla sınırı geçebiliyordu. Filistinliyim ama Suriye’de doğdum ve vatandaşlık alamadım. Buraya gelmek dışında başka seçeneğim yoktu. Kardeşim Lübnan’a gitmeyi denedi ama olmadı. İlk olarak Antep’e geldim. Orada 4 yıl kaldım ve çalıştım.” ¹³ (Noya, Kadın, 29, Halep)

2015 yılında Halep’ten göç etmek zorunda kalan Abdal ise “Yüksek lisansımı bitirir bitirmez buraya geldim. Askerliği erteletemedim ve orduya katılsam neler olacağını biliyordum. Kardeşim savaşta öldürüldü ve ailem bir çocuğunu daha kaybetmek istemedi.” (Abdal, Erkek, 30, Halep) Suriye’deyken gazeteci olan Nedim ise savaş yüzünden işsiz kaldığını, iş aramak için önce Lübnan’a gittiğini daha sonra İstanbul’un daha güvenli olacağını düşünüp İstanbul’a göç etmiştir. Nedim Suriye’den ayrılma nedenlerini şöyle ifade ediyor:

“Hayatımı değiştirmek istedim. Şam’da başka işlerim vardı; arkadaşlarımla sinema salonumuz, restoranımız vardı. İşimi değiştirmeyi düşünüyordum. Nefret ediyordum gazetecilikten, yalan haberler yayınlıyordum. Devrim başladığında, hayal ettiğim değişimin başladığını hissettim. Birkaç ay sonra bu savaşa dönüştü, kalamadım. Kalabilirdim ama belki zarar görebilirdim bir yazar ya da gazeteci olarak, o yüzden ayrıldım. 2012’de Suriye’den ayrılıp, 2 yıl Lübnan’da çalıştım. Suriye haber ajansı için çalışıyordum, yazmak istediğim şeyleri yazamadım, devam edemedim. Çok korktum durumdan ötürü, bu sebepten ayrıldım.” ¹⁴ (Nedim, Erkek, 32, Şam)

12 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, ss.61-62.

13 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.63.

14 şuan için böyle bir imkanımız olmadıkça Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, ss.61-70.

Bu bölümde göçmenler genellikle hava ve kara yolunu tercih edip İstanbul'a ulaşmışlardır. Zorlu şartlarda yaşadıkları coğrafyayı bırakıp İstanbul gibi kalabalık ve büyük bir şehre gelmişlerdir. Bu durum ilk başta onları zorlamış olsa da hayata tutunmaya çalışmışlardır.

6.2.2. Katılımcıların Mesleki Deneyimleri

Göç etmek zorunda kalan kişiler ilk geldikleri dönemde oldukça zor zamanlar yaşamışlardır. Yeni bir dilin getirmiş olduğu sorun, farklı bir kültürün olması ve mesleklerini devam ettirememeleri karşılaştıkları zorluklardandır. Katılımcılar arasında Suriye'de yaptığı mesleği devam ettiren kişiler de vardır. Bunlardan biri olan Nedim medya sektöründe çalışmakta ve görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Kendimi hep iş ararken buldum. Ama diğer Suriyelileri konuşmamız gerekirse; benim tecrübem, dilim ve diplomam var. Ama Suriyeliler nasıl iş bulur ve ne yapmalılar bilmiyorlar. 1000-1500 liraya çalışıyorlar, iş bulma hayali kuruyorlar. Patron onları kovduğunda kendilerini savunacak hakları olmuyor. İş bulamıyorlar, ekmecek bulamıyorlar”¹⁵ (Nedim, Erkek, 32, Şam)

İngilizce öğretmenini olan ve kendi mesleğini göç ettikten sonra da devam ettiren Abdal, yaptığı açıklamalarda Suriye'den göç eden vatandaşların İngilizce bilmemesinden dolayı iş bulmakta zorlandığını söylemiştir:

“Başvuru sırasında bazı okullarda Suriyeli isen o noktada bitiyor, sana cevap verme gereği bile duymuyorlar. Eğer Suriyeliler İngilizce bilmiyorlarsa iş bulmaları oldukça zor. Pek çok mühendis arkadaşım var, ticaret yapıyor ya da fabrikada çalışıyor. Doktoralı bir arkadaşım iş bakıyor, iş bulabilir belki çünkü İngilizce biliyor. Ama çoğu insan mühendislik eğitimi almış ve Arapça biliyor. O zaman burada nasıl iş bulabilirler? Çok zor.”¹⁶ (Abdal, Erkek, 30, Halep) Araştırmada yer alan bazı görüşmeciler çalıştıkları işlerini internet sayesinde bulmuşlardır. Bunlardan bir tanesi de Bassam'dır. Bu süreci şu sözlerle dile getirmiştir: “İş internetten buldum. Bütün şirketler Suriyelileri tercih ediyor çünkü daha düşük maaş ödemek istiyorlar,”¹⁷ (Bassam, Erkek, 27, Halep).

Suriye'de Hukuk okuyup Avukatlık mesleğinde tecrübeli olan ve aynı zamanda İngilizce tercümanlık bölümünü bitiren Şeyma ise İstanbul'daki iş deneyimlerini şu şekilde dile getirmiştir:

15 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.74.

16 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.74.

17 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, ss.71-77.

“Okullarda bir süre iş aradım. Çünkü bir şirkette ya da başka bir yerde çalışabileceğimi düşünmedim; Türkçe bilmiyordum. İki üniversite diplomam vardı aynı zamanda; avukatım ve İngilizce tercümanlık diplomam vardı. Ama bu alanda çalışabileceğimi düşünmedim ve başvurmamıştım. Bir reklam gördüm ve bir şirket avukat arıyordu. Başvurdum ve kabul ettiler. Sadece 3 ay çalıştım çünkü şirket Türk şirketi idi ama yönetici Iraklıydı. Orada bir işim yoktu aslında sadece gelip rapor yazmam ve araştırma yapmam gerekiyordu. Maaş da çok düşüktü. Yönetici çok sinirli bir adamdı, bir gün hepimizi birden kovdu. Ben özel sekreteriydim aynı zamanda. Yarın maaşlarınızı almaya gelin demişti ve o gün özür diledi, sinirliydim dedi; lütfen işlerinize geri dönün dedi. Ama ben bu şekilde çalışmayı sevmiyorum. Arkadaşlarım bana daha iyi bir iş bulabileceğimi söyledi, maaşı daha iyi olan.” (Şeyma, Kadın, 38, Lazkiye)

6.2.3. Diploma Denkliği ve Dil Sorunları

Suriye’de üniversite eğitimini tamamlamış olan katılımcıların ortak sorunlarından birisi de diploma denkliği sorunudur. Bu konuda göçmenlerin Yükseköğretim Kurulu Tanıma ve Denklik Hizmetleri Başkanlığı’na gerekli belgeleri teslim etmeleri istenir. Geçici koruma kimlik kartları, eğitim bilgilerini içeren beyan formu ve alanında yaptığı çalışmaları belgeleyen kişiler kolaylıkla denklik alabilmektedir. Belgelerin eksiksiz ve onaylı bir şekilde Yükseköğretim Kurulu’na birinci elden teslim edilmesi zorunludur.¹⁸

Katılımcılar arasında denklik işlemleri için Ankara’ya gitmeyen ve sürecin uzun bir süreç olduğunu iddia eden kişiler de bulunmaktadır. Henüz diploma denkliği bulunmayan ve bunun için uğraşan Bassam yaşadığı zorlukları şu sözlerle dile getirmektedir:

“Suriyeliler aldıkları eğitime göre iş bulamayınca ya satışta ya çağrı merkezinde çalışıyorlar. İşsiz kalmayabilirim ama çıkarılınca aynı işi bulmak zor. Diploma denkliği yapıyorum, ondan sonra olursa mimarlar odasına katılabilirim. O zaman benim imza yetkim olabilir mesela. O zaman daha iyi bir iş bulabilirim.”¹⁹ (Bassam, Erkek, 27, Halep)

18 Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), “Ülkelerinde Savaş, İşgal ya da İlhak Koşulları Bulunan Kişiler İçin Tanıma ve Denklik Başvuru Süreçleri” <https://denklik.yok.gov.tr/multeciler> (Erişim Tarihi: 22 Haziran 2020).

19 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.81.

Suriyeli nitelikli göçmenlerin karşılaştığı bir diğer sorun da dil problemidir. Türkçe ve İngilizceyi yeteri düzeyde konuşamayan Suriyeli göçmenler eğitilmiş olmalarına rağmen fabrikalarda veya günü birlik işlerde çalışmaktadır. Mesleklerini bu yüzden devam ettirememişlerdir. İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olan ve uluslararası düzeyde geçerliliği bulunan CELTA (Certificate in English Language Teaching to Adults) belgesine sahip olan Abdal şu açıklamalarda bulunmuştur: “Yüksek lisansım bana burada öncelik tanıdı. İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu çok arkadaşım var ama eğer sertifikanız yoksa öğretmen olarak çalışamazsınız. Çoğu o yüzden burada çalışamadı,”²⁰ (Abdal, Erkek, 30, Halep).

Aşağıda gösterilen tabloda katılımcıların anadillerinin ne olduğunu ve Türkçe ve İngilizceyi ne düzeyde bildiklerini göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Anadilleri ve Türkçe-İngilizce Becerileri²¹

KATILIMCILAR	Anadil	Türkçe	İngilizce
Abdal	Arapça	Orta	İyi
Bassam	Arapça	İyi	İyi
Nedim	Arapça	Orta	İyi
Amir	Arapça	Az	Az
Sefa	Arapça	Orta	Az
Noya	Arapça	Az	İyi
Şeyma	Arapça	Az	İyi
Hamid	Arapça	İyi	İyi

6.2.4 Suriye’de ve Türkiye’de Çalıştıkları Alanların Karşılaştırılması

Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan nitelikli katılımcılar burada geçimlerini sağlayabilmek için bir işe girmek durumunda kalmışlardır. Bazıları yıllarını verip ilgi duyduğu alanda üniversite okumasına rağmen Türkiye’ye geldikten sonra çeşitli nedenlerden dolayı mesleklerine devam edememişlerdir. Bazıları ise mesleklerindeki deneyimler, dil becerilerinin iyi olması ve alanında nitelikli kişiler olması sebebiyle iş bulmakta zorlanmamışlardır. Aşağıda verilen tabloda katılımcıların Suriye’de meslekleri ve Türkiye’ye geldikten sonra yaptıkları meslekleri görmektediriz.

20 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, ss.80-87.

21 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.85.

Tablo 4. Katılımcıların Yaptıkları Meslekler²²

KATILIMCILAR	Suriye’de Mezun Olduğu Bölüm	Türkiye’deki Mesleği
Abdal	Öğretmenlik (Üniversite)	Öğretmen (Dil Merkezi)
Bassam	İç Mimar	İç Mimar
Nedim	Gazeteci	Gazeteci
Amir	Matematik Öğretmeni	İşsiz
Sefa	Bilgisayar Mühendisi	Bilgisayar Mühendisi
Noya	İnşaat Mühendisi	Teknik Ofis Sorumlusu
Şeyma	Hukuk/İngilizce Öğretmenliği	Ofis Yöneticisi
Hamid	İşletme	İşletmeci/Eğitimci

İngilizce Öğretmeni olan Abdal, Türkiye’ye geldikten sonra yaşadığı deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Suriye’de öğretmen olarak çalışıyordum. Bu yüksek lisansı yaparsanız herkes iş için sizi arar. Bu çok önemliydi ve öğretmenler için en iyiydi eğer doktoranız yoksa. Suriye’de çok iyi 5 dil enstitüsü vardı ve ben ikisinde çalıştım. Hocam Halep Üniversite’sinde çalışmam için teklifte bulunmuştu ama Türkiye’ye gelmek zorunda kaldım. Tecrübem, pek çok sertifikam vardı ve dilim iyiydi. Çoğunlukla işi aldım. Görüşmesine gittiğim ve işi alamadığım hiç olmadı. Yüksek lisansım bana öncelik tanıdı. Tez yoktu ve 20 ders vardı ama tez yazanlardan daha iyiydik. En iyi yüksek lisans programlarından biriydi.”²³ (Abdal, Erkek, 30, Halep)

Suriye’de İşletme bölümünü bitiren ve iş tecrübesi olan Hamid, İstanbul’daki Suriyeli vatandaşlara çeşitli eğitimler vermektedir.

“Hem eğitimci hem insan kaynakları gönüllüsüyüm. Hem Suriyeli hem Suriyeli olmayan insanlarla çalışıyoruz. Burada kurduğumuz merkezde öğrenciler kitap okumaya, araştırma yapmaya geliyorlar. Bunların dışında Türkler ve Araplar arasında ortak etkinlikler yaptık. Bunları duyurularını yapıyoruz.”²⁴ (Hamid, Erkek, 26, Halep)

6.2.5. Gelir Düzeyleri

Katılımcıların aldıkları maaşlar yaptıkları işlere göre değişiklik göstermektedir. Alanında deneyimli ve tecrübeli kişiler daha yüksek maaş alır.

22 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.89.

23 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.89.

24 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.88-95.

Tablo 5. Katılımcıların Ekonomik Durumları ²⁵

Katılımcılar	Maaş	Yaşanılan Yer	İş yeri
Abdal	3500 TL	Tuzla	Beyoğlu
Bassam	4000 TL	Avcılar	Avcılar
Nedim	1500 Dolar	Beyoğlu	Serbest Meslek
Amir	İşsiz	Sultanbeyli	Serbest Meslek
Sefa	1500 TL	Eyüp	Serbest Meslek
Noya	2000 Dolar	Beyoğlu	Serbest Meslek
Şeyma	2300 TL	Kirazlı	Yenibosna
Hamid	2000 TL	Esenler	Eyüp

Girdiği işte ilk başlarda zorluklar çeken ve sigortasız bir şekilde çalışan Bassam yaşadığı zorlukları şöyle dile getiriyor:

“Aldığım diplomayla çalışmamam için bir taahhütname imzalamam gerekiyordu. Çalıştığım şirket beni bu diplomayla çalıştırmamak için hazırlamış. Çalışma iznim müşteri temsilcisi gibi bir çalışma izniydi. Yabancı mimar için SGK çok yüksek olacağı için yapmadılar yani. İlk başta almıyordum ama şu an Türkiyelilerle aynı ücreti alıyorum. Param yetiyor ama Suriye’deki gibi değil. Suriye’de kira vermiyorduk, burada kiramız 1000 lira.” ²⁶ (Bassam, Erkek, 27, Halep)

Sefa ise yaşadığı yüksek sigorta ücretlerinden dolayı zorluk çektiğini belirtmiştir ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Şu an 3 şirkette freelance olarak çalışmaya başladım ama esas olarak iki şirketteyim denilebilir. Birine ayda bir, diğerine haftada bir kez gidiyorum. Türkiye’ye geldiğim zaman kazandığım parayla aynı parayı kazanıyorum ama daha az çalışıyorum. İyi de değil kötü de değil.” ²⁷ (Sefa, Erkek, 28, Halep)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göç olgusu insanlık tarihinin her döneminde var olan bir durumdur. Farklı sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere göç eden insanlar oraya adapte olup yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Göç alan ülkeler göçmenlere karşı kendi politikalarını oluşturmuşlardır. Yakın zamanda Suriye’den göç eden milyonlarca kişiyi ağırlayan Türkiye ise göçmenler için birçok politika geliştirmiştir. İstihdam, sağlık, barınma, eğitim ve vatandaşlık konularında birçok düzenleme yapılmıştır. Göçmenlerin ülke içine entegrasyonu sağlanmaya çalışılmıştır ancak göç ettiği ülkenin vatandaşlarıyla aynı statü hakkına sahip

25 Üstündağ, “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri”, s.100.

26 Üstündağ, Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri, s.101.

27 Üstündağ, Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri, s.100-105.

olamamışlardır. Bu çalışmada özellikle istihdam alanında göçmenlere yönelik yapılan politikalar değerlendirilmiştir. Göçmenlerin kendi işlerini Türkiye'ye geldikten sonra da devam ettirebilmesi için programlar geliştirilmiştir. Aynı zamanda kişilerin dil becerileri, alanındaki deneyimler vb. faktörler iş bulmaları açısından etkili olmuştur. Suriye'de lisans eğitimini tamamlayıp Türkiye'de yaşadığı şehirde kendi alanında çalışan nitelikli göçmenlerde ülke içine entegre olmuşlardır. Hem meslek sahibi hem de nitelikli olan göçmenler detaylıca araştırılıp kendilerine Türk vatandaşlığı verilmiştir. Türkiye'nin yaptığı bu politikalar göçmenlerin emek piyasasına karşı daha uyumlu bir hale getirmiştir. Bu uyum sosyal hayatta etkisini göstermiştir. Çalışmanın son bölümünde nitel araştırma olarak tasarlanan Nur M. Üstündağ'ın yüksek lisans tez çalışması değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede görüldüğü üzere, görüşme yapılan kişilerin bazıları kendi mesleğini yapamıyor olsa da çalıştıkları işten ve kazandıkları paradan memnundurlar. Ekonomik olarak uyum içerisinde çalışan Suriyeli göçmenler, mesleklerini devam ettirdikleri sürece sosyal yaşantıları da uyum içerisinde geçecektir.

KAYNAKÇA

- Dedeoğlu, Saniye, Ç.G. Ekiz. (2011). . Ankara: EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık. 1.Basım.
- Ekmek ve Gül. "Suriyeli tekstil işçileri anlatıyor". 11 Mayıs 2017, <https://ekmekvegul.net/gundem/suriyeli-tekstil-iscileri-anlatiyor> (Erişim 24 Haziran 2020).
- Erol, Ertan vd. (2017). "Suriyeli Göçmen Emeği-İstanbul Tekstil Sektörü Araştırması". İstanbul: Birleşik Metal İş Yayınları.
- Öztürk, Fulya. "Eğitimli Suriyelilere Türk Vatandaşlığı Veriliyor". 9 Eylül 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=7HtDX6J7ViA> (Erişim 21 Haziran 2020).
- Mutlu, Pedriye vd. (2018). "Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri". (2018/1),
- Mülteciler Derneği. "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı". 28 Ekim 2020, https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA2O39BRBjEiwAp-B2IkkLiqsqVpdsrLiz46JNNuBZrdClvdfHCe32CTfq7_kpO4qEza25G6hoC-za4QAvD_BwE (Erişim 17 Kasım 2020)
- Taş, Hacı Yunus ve Özcan, Selami. (2018). "Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi". . 7/17 (2018/1)
- Uluslararası Çalışma Örgütü. "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi". (T.Y) https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_710956/lang—tr/index.htm (Erişim 22 Haziran 2020).
- Uluslararası Çalışma Örgütü. "ILO saha çalışmaları kapsamında Suriyeli mülteciler mesleki eğitim sertifikalarını aldı". (T.Y) https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_473289/lang—tr/index.htm (Erişim 24 Haziran 2020).

Üstündağ, Nur. (2019). Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Yükseköğretim Kurulu. “Ülkelerinde Savaş, İşgal veya İlhak Koşulları Bulunan Kişiler İçin Tanıma ve Denklik Başvuru Süreçleri”. (T.Y) <https://denklik.yok.gov.tr/mul-teciler> (Erişim 22 Haziran 2020).

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ